

Apámért s anyámért

Parlando

A - pá - mért sa - nyá - mért mit nem cse - le - ked - ném,
Ten - ger - nek a hab - ját ka - nál - lal le - mer - ném.
Ten - ger fe - ne - ki - ből gyöngsze - me - ket szed - nék,
A - pá - m - nak s a - nyá - m - nak gyöngybok - ré - tát köt - nék.

The musical score is written on four staves in G major (one sharp). The tempo is marked 'Parlando'. The lyrics are in Hungarian and describe a mother and father's love for their children, using the metaphor of a sea and pearls.

Zenehallgatás: MUZSIKÁLÓ ÉVSZÁZADOK I.
2. A zene öröme

Búcsúzó-, bujdosó-, bánatos dalok

Megrakják a tüzet

Parlando

Megrak-ják a tü-zet,
Még - is el- a - lu-szik.
Nincs az a sze - re-lem,
A-mi el nem mú - lik.

Változat

(Sándorfalva, Csongrád megye, Péczely A.)

Megrak-ják a ...

2. Rakd meg, babám, rakd meg,
Hadd melegedjem meg,
Gyöngé két karomat
Hadd melegítsem meg!

3. Gyöngé lábam fázik,
Köpönyegem ázik.
Piros pejparipám
Kert alatt bánkódik.

Emlékeztető

Melyik dallamunk kezdődik ugyan-
csak így?
Befejezése ekképpen formálódik:

Keresgélő

Gyűjtsétek csokorba, s énekeljétek el az ismerős ötfokú, ereszkedő népdalokat!

Rögtönző feladat

Rögtönözzetek hasonló szerkezetű dallamokat! Az első felét éneklő *l s m r m*
– a válaszoló *r d l, s, l*, hangokon alakítsa a dallamát!

Rubato

S úgy elmegyek, meglássátok

(Gyimesközéplok, Csík megye, Kallós Z.)

Parlando

S úgy el-megyek, meglás-sá - tok, so - ha hí - rem nem hall-já - tok,
s mi - kor hí - rem meghall-já - tok, könnye - i - tek hul - las - szá - tok.

2. S könnyeitek hullassátok,
s leveletem olvassátok,
sír a szemem, hull a könnyem,
de igazán fáj a szívem.
3. S úgy fáj az én árva szívem,
nem t'om tiéd fáj-e vagy sem,
ha a tiéd úgy fog fájni,
soha el nem tudunk válni.
4. S elmennél-e, s elhagynál-e,
értem szíved nem fájna-e?
S lám a szíved nem kőbálvány,
hogy itt hagynál ilyen árván.
5. S nem kő, nem kő, nem hasad el,
se nem viasz, nem olvad el,
s ha kő volna, elhasadna,
viasz volna, elolvadna.

nem t'om = nem tudom

Emlékeztető

Énekeljétek el a dal befejező két ütemét is! Sok ilyen népdalunk van, melynek belső magja a *m r d* hangcsoport.

Keresgélő

Sok bánatos dalt tanultatok. Énekeljétek minél többet ezekből. Megérezitek, ahelyett, hogy szomorúsággal töltene el e dalok közös éneklése, inkább gyönyörűséggel ajándékoz meg a dallam hajladozása, a szöveg pallérozottsága, az érzelmek mélysége. Aki így képes kifejezni fájaldalmát, vigasztalást talál.

Rögtönző feladat

Kriza János *Vadrózsák* című székely népköltési gyűjteményéből idézzük e sorokat:

„A pántlika könnyű gúnya,
Mert azt a szél könnyen fújja,
A főkötő nehéz gúnya,
Mert azt a bú nyomdogálja.”

Énekeljétek *m r d* alapidallam köré e sorokat!

Zenehallgatás: MUZSIKÁLÓ ÉVSZÁZADOK I.

3. Pentatónia

Szabad a madárnak ágrul ágra szállni

(Szék, Szolnok-Doboka megye, Lajtha L.)

Poco rubato
(lá,)

Sza-bad a ma-dár-nak ágrul ág-ra száll-ni,
Sza-bad a ma-dár-nak ág-rul ág-ra száll-ni
Csak ne-kem nem szabad a rózsámhoz jár-ni,
Csak ne-kem nem szabad a rózsámhoz jár-ni.

2. Este van, este van, de nem minden lánynak,
csak annak a lánynak, kihez sokan járnak,
hozzám nem jár senki, nincs is nekem este,
nekem minden este gyászosra van festve.

3. Istenem, Istenem, én édes Istenem,
hogy kell e világot búval eltöltenem,
egy esztendő, kettő búval is eltelik,
hej, de az anyém sok, soha el nem telik.

Emlékeztető

El tudod énekelni a dal első négy ütemét is? Ebben a dalban mihez hasonlíttja az éneklő a párját váró ifjú leányt?

Keresgélő

Gyűjtsetek olyan dalokat, amelyekben a leányt vagy a fiút virághoz, madárhoz, kettőjük találkozását vagy elválását valamilyen természeti jelenséghez hasonlíttja a dal alkotója!

Rögtönző feladat

Énekeljétek el Petőfi verssorait a *Szabad a madárnak* kezdetű dal karakteréhez hasonló, rögtönzött dallammal!

„A virágnak megtiltani nem lehet,
Hogy ne nyíljék, ha jön a szép kikelet;
Kikelet a lány, virág a szerelem,
Kikeletre virítani kénytelen.”

Zenehallgatás: MUZSIKÁLÓ ÉVSZÁZADOK I.

4. Kodály Zoltán: *Öt hegyi-mari népdal No. 3.*

Mikor leány voltam

Poco rubato (di) (Bogdánfalva, Moldva, Domokos Pál P.)

Mi-kor le - ány vol - tam,
Mi-kor le - ány vol-tam.
(dó)
Sza-bad ma - dár vol - tam,
Sza-bad ma - dár vol-tam.

2. Ha reggel elmentem,
Ha reggel elmentem.
Este hazamentem,
Este hazamentem. | 3. Úgy nem kérte senki,
Úgy nem kérte senki.
Hova jártál lányim,
Hova jártál lányim. |
|---|---|

Emlékeztető

mi
dó

Folytasd!

Keresgélő

Gyűjtsetek olyan dallamokat, amelyekben a madár a szabadság jelképe! Énekeljeteek minél több madaras dalt!

Rögtönző feladat

Találjatok ki olyan dallamokat, amelyekben a kis tercek az itt bemutatott módon követik egymást a dallam első, majd a második felében!

s m d l
k3 k3

Zenehallgatás: MUZSIKÁLÓ ÉVSZÁZADOK II.
5. Sebestyén Márta énekel

Csillagok, csillagok

(Keszthely, Zala megye, Bartók B.)

Csil-la-gok, csil-la-gok, szé-pen ragyog - ja - tok,
A szegény le-génynek u - tat mu-tas - sa - tok.
Mu-tas-sa-tok u - tat a szegény le - gény - nek,
Nem ta-lál-ja há - zát a sze - re - tő - je - nek.

Változat:

Csil-la-gok, csil-la-gok...

Keresgélő

Gyűjtsetek bujdosódalokat! Énekeljétek el, s beszéljétek meg, melyik dalban miért kényszerült bujdosásra a legény!

Rögtönző feladat

Alkossatok A B B A formájú, új stílusú dallamokat!

Csillagok, csillagok

Bartók Béla

Andante tranquillo, $\text{♩} = 88$

Gyermekeknek II. 31. (részlet)

Hallgassátok meg Bartók Béla feldolgozásában a teljes művet!

Tréfálkozó- és gúnydalok

(Csíkmenaság, Csík megye, Jagamas J.)

Tréfa

A - lu - szol - e, te ju - hász? A - lu - szol - e, te ju - hász?
- Ej, haj, nem is szunnya - dom, ej, haj, nem is szunnya - dom.

2. Jártak-e itt farkasok?
Ej, haj, nem is angyalok.	4. Folyt-e annak a vére?
Ej, haj, nem is a teje.
3. Vittek-e el báránykát?
Ej, haj, nem is hoztanak.	5. Ugatták-e a kutyák?
Ej, haj, nem is kacagták.
6. Megették-e a húsát?
Ej, haj, nem is a csontját.	

Emlékeztető

Ez a dallam is Csík megyéből való, Kodály Zoltán gyűjtése:

Folytasd!

Keresgélő

Gyűjtsetek felelgető dalokat!

Rögtönző feladat

Rögtönözzetek kérdés-felelet dallamokat Weöres Sándor tréfás verssoraira!

„Adjonisten, szomszédasszony!
Hova megy a szomszédasszony?”
„Hát ide, aztán oda át,
kéne egy kis hogyhíjják.”

Zenehallgatás: MUZSIKÁLÓ ÉVSZÁZADOK I.

12. *Ej görbénye, görbénye* (Marianum, Komarno)

Három szabó legényke

(Sümeg, Zala megye, Kodály Z.-né)

Há - rom sza - bó le - gény - ke mek, mek, mek,
Ván - do - rol - ni el - men - tek, mek, mek, mek,
Hár - man ül - tek egy kecské - re,
Úgy mentek el Kecske - mét - re, mek, mek, mek.

2. Egy faluba beértek mek, mek, mek,
Egy kocsmába betértek mek, mek, mek,
Hárman kértek egy deci bort,
Hogy lemassák az úti port mek, mek, mek.

3. Mikor a bort megitták mek, mek, mek,
Kifizetni nem tudták mek, mek, mek,
Az ablakhoz sorba álltak,
Mint a kecskék kiugráltak mek, mek, mek.

Emlékeztető

Ismerd fel zárósoráról a tréfás dalt! Ebben is szó esik egy szabólegényről!

Keresgélő

Gyűjtsetek olyan dalokat, amelyekben mesterségekről is énekelünk!

Rögtönző feladat

Zenésítsétek meg minél szellemesebben Tamkó Sirató Károly versét! A „Nyissz, nyassz, nyussz” szövegrészeknél az osztályközösség együttesen is megszólalhat, és ritmushangszerekkel is színezhettek a hanghatást.

„Becsés nevem Makón vagyok Makón ahány Annyi bakó
Bakó Manó – zakó szabó – zakót szabok – bankót kapok –
Nyissz! Nyussz! Nyussz! Nyissz! Nyassz! Nyussz!”

Öreg vagyok már én

(Kisvisnyó, Gömör megye, Kodály Z.)

Ö - reg va - gyok már én, nem dol - go - zok már én,
ej, a - hol kocsmát lá - tok, ej, o - da megyek már én.

2. Jeccer a cigányok, jeccer a cigányok
ej, templomot csináltak, ej, templomot csináltak.

3. J: Jannak az ódala, J:
ej, szalonnából vóna, ej, ekkor de jó vóna.

4. J: Jannak az oltárja, J:
ej, pogácsából vóna, ej, akkor de jó vóna.

5. J: Jannak a toronyja, J:
ej, csúcsos túró vóna, ej, akkor de jó vóna.

6. J: Jannak a harangja, J:
ej, disznó feje vóna, ej, akkor de jó vóna.

7. J: Jannak a kötele, J:
ej, disznó-hurka vóna, ej, akkor de jó vóna.

Emlékeztető

Énekeljétek el ezt a csúfolót is!

Folytasd!

Keresgélő

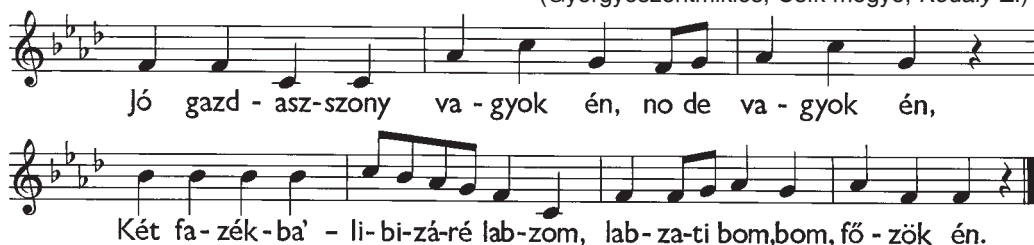
Gyűjtsetek tréfás csúfolódalokat!

Hallgassátok meg Bartók Béla *Legénycsúfoló* című kórusművét felvételről!

Jó gazdasszony

(Gyergyószentmiklós, Csík megye, Kodály Z.)

Jó gazd - asszony va - gyok én, no de va - gyok én,
Két fa - zék - ba' - li - bi - zá - ré lab - zom, lab - za - ti bom, bom, fő - zök én.

2. Az egyikben sült laskát, no de sült laskát,
a másikban – libizaré labzom, labzati bom, bom,
káposztát.
3. Egy szem búza, két szem rozs, no de két szem rozs,
felöntöttem – libizaré labzom, labzati bom, bom,
járja most.
4. Ha lejárja estére, no de estére,
sütünk rétest – libizaré labzom, labzati bom, bom,
belőle.

Emlékeztető

Egyik dalunk szövege így szól:

„Egy kis kertet keríttek, abba rózsát ültettek.”

Valamennyi versszakát körülszövi egy játékos, ritmikus szószaporító szöveg:

„libizaré labzom, matituli matuláré, tilituli...”

Énekeljétek el a dalt az összes szövegével együtt!

Keresgélő

Énekeljétek olyan dalokat, amelyekben hasonló toldalékszöveg teszi terjedelmesebbé és tréfássá a dal mondandóját! Keressétek ki ezekből a dalokból az értelmes szövegrészeket!

Rögtönző feladat

Hallgassátok meg Kodály Zoltán *Jó gazd'asszony* című kórusművét! Figyeljétek meg benne a tempók változását! Ezután énekeljétek el a dalt hasonló tempóváltozásokkal! Esetleg ritmushangszerek is részt vehetnek ebben az előadásban.

„Nyalka kuruc”

(Garamszentgyörgy, Bars megye, Kodály Z.)

Sza - ladj ku - ruc, jön a né - met, Ládd mely lompos, kerget té - ged,
Hidd el, megdöf, ha el - ér - het, ér - demed szerint megfizet, nyal - ka ku - ruc!

2. Hol vagy te most, nyalka kuruc?
Aki voltál, mint a szép strucc?
Már házadba soha nem jutsz, e világbul is majd kifutsz,
Nyalka kuruc!
3. Fájhat szíved alsó földért,
A Dunántúl szép országért,
Nem vigyáztál Sopron-tájra, a kőszegi nyájasságra,
Nyalka kuruc!
4. Kiért Isten megbüntetett,
Szabadságot tőled elvett,
Idegen földre kivetett, ugyan nagy rabságra vetett,
Nyalka kuruc!
5. Ez kis verset ki szerzette,
Kurucokat kesergette,
Mert pusztulásra érzette, ugyan meg is jövendölte,
Jövendölte.

nyalka = csinosan kiöltözött

Emlékeztető

Folytasd!

Énekeljétek el *Apor Lázár táncát* kíséretével együtt! Szóltassátok meg hangszereken is! Táncoljatok!

Keresgélő

Gyűjtsétek össze a magyar történelem eseményeihez kapcsolódó dalokat! A gyermekdalokról se feledkezzetek meg!

Rögtönző feladat

Találjátok ki, miként lehetne csokorba fűzni történelmi dalainkat, hangszeres zenéket, táncokat! Keressetek melléjük verseket is! A történelemben járatos társatok legyen a narrátor (az a szereplő, aki elmeséli az előadás megértéséhez szükséges eseményeket)! Az énekóra egy részét szánjátok előadásotok bemutatására!

Énekelt mesék, balladák

Kit kéne elvenni?

(Gyergyószentmiklós, Csík megye, Kodály Z.)

El ké-ne in - dul - ni, meg ké' há - za - sod - ni,
de még az a kér - dés kit ké-ne el - ven - ni.

Jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, kit ké - ne el - ven - ni.

2. Ha kisasszonyt veszek, nem tud szólni, fonni,
jaj, de szégyen nekem pénzért gatyát venni.
Jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, jaj, pénzért gatyát venni.
3. Ha öreget kérek, az mindig szomorú,
annak minden szava egy égi háború.
Jaj, jaj, jaj...
4. Ha gazdagot kérek, mindig csak azt hányja,
hogy „az enyémből élsz, ebadta hitványa.”
Jaj, jaj, jaj...
5. Ha szegényt megkérek, avval mit csináljak,
egy kóduzból kettőt ugyan mért csináljak?
Jaj, jaj, jaj...
6. Istenem, Istenem, ugyan mit csináljak,
legénykedjem-e még, vagy megházasodjak?
Jaj, jaj, jaj...
7. Az az egy reménység táplál ezután is,
jó lesz a legénység nékem továbbra is.
Jaj, jaj, jaj...

Emlékeztető

A következő dallam is egy tréfás párkereső, párválogató lakodalmi dalt juttat eszetekbe:

Folytasd!

Keresgélő

Idézzétek fel a lakodalmat megelőző események és az esküvőt követő lakodalmi mulatság dalait!

Rögtönző feladat

Szervezzétek meg, kik legyenek a szólisták, mikor lépjen be az osztálykórus a *Kit kéne elvenni?* című dal előadásakor! Népi hangszerek is gazdagíthatják a dal bemutatását.

A talányfejtő lány

Parlando

(Klészse, Moldva, Kallós Z.)

lf- jú Mátyás ki- rály o-lyan ál-mot lá - tott,
Ü-veg- ab-lak a - latt nagy hosszú al-ma - fa.
Nagy hosszú al-má- nak ti-zen-két szép á - ga,
Há-romszáz le - ve - le, hat-van-hat vi - rá - ga.

2. Ifjú Mátyás király fennszóval kiáltja:
„Ha ezt fel nem fejtet, neked fejed veszem!”
– Ő is elfordula, sírogatni foga.
– „Mit sírsz, mit keseregsz, lelkem, édes lányom?”
3. „Hogy ne keseregjek, hogy ne sírjak, hogynem!
Ifjú Mátyás király olyan álmot látott:
Üvegablak alatt nagy hosszú almafa,
Nagy hosszú almának tizenkét szép ága.
4. Háromszáz levele, hatvanhat virágja,
Ha ezt fel nem fejtem, fejemet elveszi
– „Ne sírj, ne keseregj, lelkem, édes lányom,
Lelkem, édes lányom, menj el, mondd meg neki:
5. Nagy hosszú almafa nagy hosszú esztendő,
Tizenkét szép ága tizenkét szép hónap,
Háromszáz levele háromszáz míves nap,
Hatvanhat virágja hatvanhat vasárnap.”
6. Ifjú Mátyás király fennszóval kiáltja:
„Szójj te, lányom, nekem három kenderfejből,
Három kenderfejből egy kenderző-kendőt,
egy sátorborítót, ebédelő ruhát!”

